સત્સંગ બાલવાટિકા

સંપાદક : શાસ્ત્રી હરિકેશવદાસજી (ગાંધીનગર)

સો વાતની એક વાત

- શાસ્ત્રી હરિપ્રિયદાસ (ગાંધીનગર)

વ્હાલા મિત્રો ! આવો, આવો બેસો. આજે તો આપણે સ્વામિનારાયણ ભગવાને ઉત્તર ગુજરાતના સાદરા ગામે આપેલા અદ્ભુત ઉપદેશનો આસ્વાદ લઈએ.

વાત એમ છે જે, ભગવાન સાદરા પધાર્યા હતા. સાદરામાં કોઈ ભાવિક ભક્તે શ્રીજીમહારાજને કહ્યું, પ્રભુ! મારે ઘેર રોકાઓ. ભક્તનું ઘર નાનું ભાળ્યું એટલે ભગવાને કહ્યું, તમારે ઘેર અમે રાત્રિ રોકાઈશું તો તમને બહુ તકલીફ પડશે, કષ્ટ પડશે. ચોરામાં અમારે કોઈ બીક નથી. અમને ચોરામાં રાત્રિ રોકાણ અનુકુળ આવશે. ત્યાં સૂઈ જઈશું. ભગવાન થાળ જમીને સાદરા ગામના ચોરામાં ઉંચા ઓટલા ઉપર બિરાજ્યા. આ ભાવિક ભક્ત ઘેરથી ગોદડી વગેરે લાવ્યા. પરંતુ શ્રીજીમહારાજની તૈયારી હતી એમને એમ જ ઓટલા ઉપર પોઢી જવાની.

કોઈપણ કાર્ય કરવું હોય ત્યારે તેની પાછળ ઘણું બધું તપ તપવું પડે છે. ત્યારે એ કામ થાય. એમને એમ ન થાય. આજે આપણી સ્થિતિ જોઈએ તો આપણે સારી સાનુકુળ જગ્યામાં બેસીને પરમાત્માનાં ચરિત્રો સાંભળીએ છીએ કે સંકીર્તન કરીએ છીએ પણ આ જગ્યાઓ ઉભી થતાં પહેલાં ઈષ્ટદેવે કેટલું તપ કર્યું છે. એ આપણા ઉપદેશ માટે છે. ભગવાને જોયું કે ભક્તનું ઘર નાનું છે. અમે વધારે છીએ, ચાર પાર્ષદો છે તો આ બધાની સાથે ઘરમાં સૂવું પડશે એ શક્ય નહોતું એટલે ભગવાન ચોરે જઈને પોઢ્યા.

ત્યાં આજુબાજુમાં બધાને ખબર પડી કે ગામને ચોરે કંઈક છે. છોકરાં કહેવા માંડ્યા કોઈક આવ્યાં છે, જોડે ચાર ઘોડે સ્વાર છે તો કેટલાક માણસો ગભરાવા માંડ્યા, ન જાણે કોણ હશે ! ઘોડેસ્વારો કોઈ લૂંટવા આવ્યા હશે, ક્યાંય ઝઘડો થવાનો હશે ! ત્યાં તો કોઈ વાત લઈ આવ્યું કે આ તો સ્વામિનારાયણ ભગવાન પધાર્યા છે. અને તર્ત જ ચોરા ઉપર મોટી સભા થઈ ગઈ. શ્રીજીમહારાજ ઉંચા ઓટલા ઉપર બિરાજેલા. નીચે બધા માણસો બેસી ગયા.

પ્રભુએ એ વખતે સાદરાના બધા નિવાસીઓને ઉપદેશ આપ્યો. તમે બધા ધાર્મિક છો. મુમુક્ષુ છો. ઈશ્વરે આ મનુષ્ય અવતાર આપ્યો છે એનો વિચાર કર્યો છે ? હે ભક્તો ! મનુષ્ય અને પશુમાં તફાવત શું ? માણસો પેટ ભરે છે તો પશુઓ પણ પેટ ભરે છે. મનુષ્યો પોતાના કુટુંબનો નિર્વાહ કરે છે તો પશુઓ પણ પોતાનાં બચ્ચાંનો નિર્વાહ કરે છે. માણસો ઉંઘે છે, પશુઓ પણ ઉંઘે છે. માણસમાં ભય છે પશુમાંય ભય છે, માણસમાં પરસ્પર પ્રીત દેખાય છે તો પશુમાંય દેખાય છે. તો પછી માણસ અને પશુમાં તફાવત શું ? પશું ભગવાનનું ભજન કરી શકતાં નથી. સત્કર્મ કરી શકતાં નથી, જ્યારે માણસ ધારે તો એ ધર્મનું પાલન કરી ભગવાનની ભક્તિ કરી શકે, એજ બાબતથી માણસ પશુ કરતાં જુદો પડે છે. ભક્તિ ન હોય તો એવા માણસ અને પશુઓમાં કોઈ ભેદ રહેતો નથી. ભગવાને આ રીતે ગામના માણસો આગળ વાત કરી.

સ્વામિનારાયણ ભગવાન પાસેથી ઉપદેશ શ્રવણ કરીને ઉભા થયેલા સાદરાના એ નિવાસીઓ પરસ્પર બોલવા માંડ્યા. આ સ્વામિનારાયણ ભગવાન કહેતાં હતા એ વાત તો સાવ સાચી લાગે છે. જુઓ આપણે ખાલી પેટ જ ભરીએ અને કમાઈએ અને કુટુંબનું પોષણ કરીએ તો આપણામાં માનવ બુદ્ધિ તરીકેની વિશેષતા કઈ ? ત્યાં ગામના એક ભૂદેવ ગોર મહારાજ બોલ્યા કે, જે સ્વામિનારાયણ ભગવાન કહે છે એવી એક વાત મને

પણ આવડે છે.

ખર ઘડતાં નર ઘડ્યો,
ભૂલ્યો શિંગ ને પૂંછ,
તુલસી હરિકી ભક્તિ બિના,
ધિક દાઢી ધિક મૂછ.

જુઓ મને પણ આવડે છે ને ? હા, ભૂદેવ ! તમે સાચા છો. તુલસીદાસજી કહે છે, તેમ ભગવાને મટિરીયલ લીધું તે ઈશ્વરની ઈચ્છા હતી કે આને એક મોટામાં મોટો લંબકર્ણ બનાવવો પણ ભગવાન કંઈક ઉતાવળા હશે કે ભૂલમાં ચાર પગના બદલે બે પગ બનાવી નાંખ્યા. ભૂલ થઈ ગઈ અને પૂંછડું લગાવવાને બદલે મુંછ લગાવી દીધી. ઈશ્વર ઉતાવળા હતા અને ભૂલમાં પશુના બદલે માણસ બનાવી નાંખ્યો. પણ તુલસીદાસજી કહે છે કે એ કોના માટે? ''તુલસી હરિ કી ભક્તિ બિના ધિક ઘટી ધિક મુચ્છ'' જેના જીવનમાં ભક્તિ-સત્સંગ વગેરે ન હોય તો તેની દાઢી અને મૂછને ધિક્કાર છે,

સાદરામાં જે મુમુક્ષુઓ હતા એમને આ ઉપદેશ સાંભળીને ગુણ આવ્યો કે આપણાં ભાગ્ય ખુલી ગયાં કે આપણને આપણા ગામમાં સ્વામિનારાયણ ભગવાનનાં દર્શન થયાં, એમની વાણી ઉપદેશ સાંભળવા મળ્યા.

મિત્રો ! ઉપદેશ સાંભળ્યોને ! કેવી સુંદર વાત છે. માટે જ સંતોએ કહ્યું છે કે -

''મળ્યો મનુષ્યનો દેહ ચિંતામણી રે....''

આ અમૂલ્ય માનવદેહથી ભક્તિ-સત્સંગ કરવાનું ભૂલાય નહી એ ધ્યાન રાખવાનું. સો વાતની એક વાત, ભગવાન ભજી લેવા.

●

ઈર્ષાળુને ડબલ પીડા

- નારાયણ વી. જાની (ગાંધીનગર)

ભગવાને ઘણી કૃપા કરીને માનવદેહ આપ્યો છે. આ ધરતી પર ઘણી બધી જીવસૃષ્ટિ છે પણ વિચારશક્તિ, વાચા, હાસ્ય આવી અમૂલ્ય ભેટ ફક્ત માનવદેહને આપેલી છે. જો તેનો વ્યવસ્થિત પરોપકાર, ભજન-ભક્તિ માટે ઉપયોગ કરે તો કામ થઈ જાય. પણ મોટી મુસીબત એ છે કે માણસ ઈર્ષ્યા અને અદેખાઈના લીધે પોતાનું કર્તવ્ય ભૂલી જાય છે. પરિણામે પોતે કરેલી ભૂલોનું ફળ ભોગવવું પડે છે.

આ નાની પણ ઘણી જરૂરી વાત આપણને આવી ભૂલથી બચવામાં મદદરૂપ બનશે. એક મોટું ગામ હતું. અને ગામ હોય ત્યાં બધા પ્રકારના માણસો પણ હોય. કોઈ વેપાર કરતા હોય તો કોઈ ભણાવતા હોય, કોઈ કપડાં સીવતા હોય, કોઈ મજૂરી કરે તો કોઈ નોકરી કરતું હોય.... વગેરે..... વગેરે. ઘણા પ્રકારના વ્યવસાય સાથે જોડાયેલા અલગ અલગ માણસોની વસ્તી ધરાવતું આ ગામ હતું. આ ગામમાં એક કઠિયારો રહેતો હતો. તે દૂરદૂરના જંગલોમાંથી લાકડાં કાપી લાવી તે વેચીને પોતાનું ગુજરાન ચલાવતો હતો. કઠિયારો ભગવાને બક્ષેલી જીંદગીને આ રીતે રાજીખુશીથી મહેનત સાથે પસાર કરી રહ્યો હતો.

આ કઠિયારાને અચાનક કપાળમાં લોહીની ગાંઠ (રસોળી) થઈ આવી. ગામના વૈદ્ય, ડૉક્ટર વગેરેને બતાવી જોયું, દવાઓ પણ કરી પણ આ ગાંઠ મટે નહિ. એક દિવસની વાત છે. આ કઠિયારો લાકડાં વીણતો વીણતો જંગલમાં બહુ દૂર દૂર નીકળી ગયો. સાંજ પડી ગઈ તેથી કઠિયારાએ વિચાર કર્યો કે હવે ઘર તરફ પાછા જંગલમાંથી જવું તે જોખમી ગણાય. લૂંટારા મળે કે જંગલી પ્રાણીઓ સામા મળે તો જીવનું જોખમ. તે જંગલમાં નદી કાંઠે એક નાની ગુફામાં બેસી રહ્યો.

અડધી રાતતો આમને આમ પસાર પણ થઈ ગઈ. ત્યાં તો ગુફાની બહારની બાજુ વાજીંત્રોના અવાજ સંભળાવા લાગ્યા. તેને આશ્ચર્ય થયું. અત્યારે અહીં વાજીંત્ર કોણ વગાડતું હશે ! કુતુહલવશ બહાર આવીને જોયું તો આશ્ચર્યમ્..... નદી કાંઠે બેસી દેવો મીઠાઈ જમતા હતા. જમી રહ્યા પછી તેઓ નૃત્ય કરવા લાગ્યા. થોડીવાર તો કઠિયારાએ બેઠા બેઠા જોયું. પણ પછી તેનાથી રહેવાયું નહી. આવું સુંદર સંગીત વાગતું હોય ને દેવો નૃત્ય કરતા હોય ત્યારે કોણ બેસી રહી શકે ! હાથમાં

નો કુહાડો ખભ્ભા ઉપર લઈને તે પણ દેવોની વચ્ચે જઈને નાચવા લાગ્યો.

કઠિયારો જે રીતે કુહાડો હાથમાં લઈ નાચતો હતો તે દેવોને ખૂબ ગમી ગયું. કઠિયારા ઉપર રાજી થઈ તેને પણ મીઠાઈઓ જમાડી. આ બધામાં આખી રાત પસાર થઈ ગઈ ને સવાર થવા આવી. કઠિયારાના નૃત્યથી રાજી થયેલા દેવો આ કઠિયારાને કહેવા લાગ્યા કે તારૂ આ નૃત્ય અમને ખૂબ ગમ્યું છે, કાલે પણ તું અહીં આવજે. ખાત્રી માટે તારી કોઈ વસ્તુ અમને આપ. જો તું કાલે આવીશ તો તે તને પાછી આપીશું ને નહીં આવે તો પાછી મળશે નહીં. આ કઠિયારો બિચારો..... શું હોય તેની પાસે ! ત્યાં તો દેવોએ તેના માથાની પેલી ગાંઠ જોઈ. દેવોને તે કોઈ અમૂલ્ય વસ્તુ લાગી. ચમત્કારી હાથથી દેવોએ તે ગાંઠ ખેંચી લીધી.

રસોળી દૂર થઈ જવાથી તેનું કપાળ અને ચહેરો પણ ખૂબજ સુંદર દેખાવા લાગ્યા. તે તો સવારે ઘરે પાછો આવ્યો. તેને જોઈને તેના કુટુંબીઓ ખુશ થયા. આ કઠિયારાનો પાડોશી એક માણસ થોડો વિચિત્ર હતો. તેનામાં ઘણી અદેખાઈ હતી. જોગાનુંજોગ તેના માથામાં પણ રસોળી હતી. હવે તેણે જોયું કે આ કઠિયારાના માથામાંથી રસોળી જતી રહીને હું તો હજુ આવો ખરાબ દેખાઉં છું. આવું તો કેમ ચાલે ! તે તો કઠિયારા પાસે આવીને વાતો કરવા લાગ્યો. વાતો વાતોમાં આ ભોળા કઠિયારા પાસેથી આગલી રાતની સઘળી વાત જાણી લીધી. કઠિયારો તો પોતાના કામમાં વ્યસ્ત થઈ ગયો. પણ પેલો અદેખો પાડોશી પેલા સ્થાને બેસીને ગુફામાં રાહ જોવા લાગ્યો. અડધી રાત્રે દેવો આવ્યા ખરા પણ આજે કોઈ ઉજાણી હતી નહીં, કોઈ નૃત્યનો કાર્યક્રમ પણ હતો નહીં. પણ પેલા કુહાડાવાળા માણસને જોઈ દેવતાઓ બોલ્યા, આ માણસ કેવો પ્રામાણિક છે, કહ્યા પ્રમાણે તે આવી ગયો માટે આપણે તેની વસ્તુ તેને પાછી આપી દઈએ.

આમ વિચારી તેમણે આ માણસના કપાળમાં પેલી રસોળી ચોટાડી દીધી. પહેલાંથી એક રસોળી તો હતી જ, પણ આ વળી બીજી રસોળી પણ આવી પડી. માથામાં રહેલી બબ્બે રસોળીથી તે અત્યંત કદરૂપો દેખાવા લાગ્યો. પોતે કરેલા કાર્ય પર તેના પસ્તાવાનો કોઈ પાર ન રહ્યો. તે ખૂબ દુઃખી દુઃખી થઈ ગયો.

મિત્રો ! જોયું ને ઈર્ષ્યા, અદેખાઈ સુખી જીવનને કેવી રીતે દુઃખી કરી નાંખે છે. જેને કોઈ ઈર્ષ્યા કે અદેખાઈ નહોતી તેવા કઠિયારાને અનાયાસે ગાંઠથી મુક્તિ મળી. અને આ અદેખાઈ વાળાને ગાંઠ મળી. માટે આપણે એ વાત યાદ રાખવી કે જે માણસ બીજાની ઈર્ષ્યા કે અદેખાઈ કરે તે બેવડા દુઃખમાં પડે છે.

એટલા માટે જ સ્વામિનારાયણ ભગવાને આપણને ઉપદેશ આપ્યો છે કે પરસ્પર ઈર્ષ્યા ન કરવી. જે ઈર્ષ્યાએ કરીને ભગવાનના ભક્તનો દ્રોહ થાય તેવી ઈર્ષ્યાનો સર્વ પ્રકારે ત્યાગ કરવો.